

ІНТЕРКУЛЬТУРНА СПРЯМОВАНІСТЬ ПРОГРАМ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ У НІМЕЧЧИНІ І УКРАЇНІ: КОМПАРАТИВНИЙ ДИСКУРС

INTERCULTURAL ORIENTATION OF LANGUAGE TRAINING PROGRAMS IN GERMANY AND UKRAINE: A COMPARATIVE DISCOURSE

У статті автор розкрив проблему інтеркультурної спрямованості програм мовної підготовки у Німеччині. З опорою на діяльнісний, культурологічний, аксіологічний підходи проаналізовано зміст програм мовної підготовки, відкритих для доступу слухачам з України.

Актуальність обраної теми обумовлена активізацією міграційних процесів, що відбулися у зв'язку з провадженням в Україні воєнного стану у лютому 2022 року.

Автор акцентував увагу на особливостях розроблення і презентування споживачам таких програм мовної підготовки. Серед таких виділено: розвиток ідеї спільного відкритого освітнього простору, практична інтеграція переселенців і національних меншин в культурне життя регіону, приймаючої сторони, соціальне партнерство і взаємний обмін культурними здобутками національної ідентичності, створення можливостей симбіотичного доповнення навчального досвіду представників різних національних освітніх систем.

У статті автор звернув увагу на важливі елементи програм мовної підготовки, які забезпечують високий рівень інтеркультурності. Це такі: чітке, затребуване потенційними слухачами визначення мети програм мовної підготовки, варіативність способів їх опанування, у тому числі – реєстрації і оплати. Також значимим виділено: розроблення зручного, поліваріантного функціонального, із використанням інформаційно-комунікаційних технологій і медійних інструментів для зручного опрацювання навчального контенту. Відзначаю програм мовної підготовки у Німеччині є відкритість, простота і об'єктивність оцінювання чітко визначених очікуваних результатів навчання. Автором здійснено аналіз таких програм, які пропонують потенційним слухачам пройти пробне тестування, експрес-тест для визначення рівня підготовленості і сформованості відповідних предметних компетентностей.

Цей аспект досліджуваної проблеми визначено перспективним напрямом подальшого розроблення теми.

Ключові слова: інтеркультурність, якість освіти, мовно-комунікативна компетентність, аксіологічний підхід, системний харак-

тер навчання, результат навчання, компаративний аналіз.

In the article, the author revealed the problem of intercultural orientation of language training programs in Germany. The content of language training programs open to listeners from Ukraine was analyzed based on activity, cultural, and axiological approaches.

The relevance of the chosen topic is due to the intensification of migration processes that took place in connection with the introduction of martial law in Ukraine in February 2022.

The author emphasized the features of developing and presenting such language training programs to consumers. Among these are highlighted: the development of the idea of a common open educational space, the practical integration of immigrants and national minorities into the cultural life of the region, the host country, social partnership and mutual exchange of cultural achievements of national identity, the creation of opportunities for symbiotic addition to the educational experience of representatives of various national educational systems.

In the article, the author drew attention to important elements of language training programs that ensure a high level of interculturality. These are as follows: a clear definition of the purpose of language training programs demanded by potential students, a variety of methods of learning them, including registration and payment. The development of convenient, multivariate functional, using information and communication technologies and media tools for convenient processing of educational content is also highlighted as significant. The hallmark of language training programs in Germany is the openness, simplicity and objectivity of the assessment of clearly defined expected learning outcomes. The author analyzed such programs that offer potential listeners to pass a trial test, an express test to determine the level of preparedness and the formation of relevant subject competencies.

This aspect of the investigated problem is defined as a promising direction for further development of the topic.

Key words: interculturality, quality of education, linguistic and communicative competence, axiological approach, systemic character of education, educational outcome, comparative analysis.

УДК 378.06:048.4

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/52.2.17>

Петренко Т.В.,

канд. філол. наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології
Харківського національного
педагогічного університету імені
Г.С. Сковороди

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Проблема інтеркультурності в освіті в останні десятиліття актуалізована активізацією міграційних процесів. Однак, зазначимо тут, що у зв'язку з провадженням в Україні воєнного стану з 24 лютого 2022 року ці міграційні процеси набули нових ознак стрімкості. Німеччина пропагує демократичні цінності. Ця країна виступає ініціатором збереження національної і культурної ідентичності. Шляхом популяризації мовної підготовки, інтеграція особистості у світовий культурний простір

відбувається ефективніше. Тому наша увага природно обумовлена значущістю і великим потенціалом заявленої теми.

Нині Україна в центрі уваги усього світу. Для відновлення цивілізаційного поступу нам важливо зосередити увагу на виробленні у громадян інтеркультурної комунікативної компетентності, що дасть змогу забезпечити формування адекватної національної я-ідентичності, усвідомленої відповідальності молодого покоління до виконання обов'язків членів демократичного суспільства на

засадах європейських демократичних цінностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз джерельної бази з теми дослідження засвідчив, що проблематика інтеркультурності в освіті, дослідження програм мовної підготовки через призму загальних європейських демократичних цінностей не представлена достатньою мірою у науково-педагогічному дискурсі, що так само обумовило вибір даної теми. Філософські підвалини інтеркультурної комунікації презентовано у дослідженні М. Триняк [7]. Авторка через призму філософії освіти розкрила широкий спектр питань інтеркультурації комунікантів в освіті. Також філософський аспект і методологічний базис презентовано у публікації М. Култаєвої [4]. Дослідженню ключових дефініцій, дотичних темі цієї публікації презентовано у контексті мистецької освіти М. Юр [9]. Нам імponує позиція автора у тому, що інтеркультурність як педагогічний феномен передбачає системне засвоєння національних ціннісних орієнтирів, усвідомлену відповідальність системності міжкультурних зв'язків, осмислення досягнень представників інших націй, що утворює базис розуміння у спілкуванні з представниками різних культур, етносів без апріорності чи диктату однієї культури над іншою. Цікавий контекст означеної проблеми презентовано через призму інформаційно-комунікаційної компетентності дослідниками В. Ворожбіт-Горбатюк, Н. Борисенко, Се Кежань [3].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вивчення джерельної бази з обраної теми засвідчило, що попри актуальність і затребуваність вивчення програм мовної підготовки у контексті інтеркультурної компетентності особистості, не вирішеними лишаються вузлові аспекти, яким присвячено цю статтю. Зокрема, аспекти гуманізації, демократизації курсової мовної підготовки як виразної особливості інтеркультурності освіти. Також актуальним є вивчення і компаративний аналіз змістового забезпечення і процесуального аспекту програм мовної підготовки на прикладі Німеччини, як країни з відкритим інноваційним демократичним освітнім простором.

Мета статті: конкретизувати особливості розроблення і презентування програм мовної підготовки у Німеччині контекстно ідеї інтеркультурності освітнього простору.

Виклад основного матеріалу. У цьому дослідженні ми послуговуємося розумінням інтеркультурності як способу «життя в суспільстві, що сприяє підтримці інтеркультурного діалогу та протидії тенденціям само-сегрегації культур чи етнічних груп» [6, с. 75]. Інтеркультурність в освіті, у процесі аналізу програм мовної підготовки передбачає розвиток інтеркультурної компетентності. Це поняття ми використовуємо у такому значенні: «Інтеркультурна компетентність – це комплексний

набір знань, умінь та навичок, що дозволяють діяти належним та ефективним чином під час взаємодії з людьми різного мовного чи культурного походження» [6, с. 75].

В Україні в останні роки реалізовано проєкт міжмиської співпраці «Упровадження залучення культурного різноманіття на глобальному рівні», який було реалізовано за підтримки програми «Інтеркультурні міста» Ради Європи. Останні місяці, коли міграційні потоки в Німеччину з України значно зросли у зв'язку з воєнною агресією російської федерації, проблема інтеркультурності програм мовної підготовки набула нового актуального звучання [6].

Ці процеси обумовили зміни формату організаційного, змістового і методичного забезпечення мовної підготовки на засадах інтеркультурності як основної дефініції. Збільшення культурної неоднорідності у Німеччині спонукає до розроблення нового навчального контенту, який крім акцентуації на формування мовної компетентності, звертає увагу на вироблення навичок життя і співпраці з представниками інших культур, свідому відповідальність в активній соціальній інтеграції і особистісної та національної я-ідентифікації.

Проаналізовані програми мовної підготовки [1, 2, 3, 8], які інтегрують освітній простір в Україні і Німеччині, засвідчив про те, що в цільових орієнтирах такі програми спрямовані на розвиток ідей спільного відкритого освітнього простору, практичної інтеграції переселенців і національних меншин в культурне життя регіону приймаючої сторони. Значну увагу приділено також можливості соціального партнерства мігрантів і корінного населення земляцтва Німеччини, взаємного обміну культурними здобутками для національної ідентичності на основі прийняття європейських демократичних цінностей, симбіотичного доповнення навчального досвіду представників національних освітніх систем.

Так, наприклад, мовна школа F + U Academy of Languages, м. Берлін, Гейдельберг, Дармштат [1] є однією з найчисельніших в Німеччині, має представництво в Україні. Школа позиціонує себе як нове освітнє середовище інтеркультурної комунікації, є офіційним центром складання іспитів TOEFL, TestDaF, TestAS, TOEIC®, LCCI, OnDaF, ECDL [1]. Мовна підготовка відбувається персоналізовано, кожен слухач може обрати один з 120 варіантів програм. Важливим, комерційно привабливим є право розпочати навчання у зручний час і обрати індивідуальний план опанування мовного курсу. Серед виразних особливостей цієї мовної школи, у контексті теми цієї публікації, вважаємо наступні моменти: розташування в історично значимих місцях, які розкривають культурну перспективу німецької культури, філософії освіти. Важливим є сучасне оснащення школи. До послуг слухачів

сучасні мультимедійні центри і цілодобова технічна підтримка навчання онлайн, комфортні навчальні класи, осередки для організації культурної комунікації під час перерв, відпочинку. Кожен слухач може обрати рівень: інтенсивний, індивідуальний, стандартний чи – преміум. Виразною ознакою мовної школи F + U Academy of Languages є професійна спрямованість інтеркультурної комунікації, зокрема є пропозиції для підготовки за напрямками: викладання в університетах, бізнес-комунікація, комунікація у медичній сфері [1].

Цікаво, що є пропозиції включення в інтеркультурний мовний простір через організацію проживання у приймаючій сім'ї чи організованій студентській [1]. У такий спосіб комунікант – слухач курсів – може зануритися в культурний простір німців, осмислити цінності німецької культури, набутти відповідного інтеркультурного досвіду.

Уважне прочитання програм мовної підготовки, які презентовані за ініціативи німецьких партнерів України, можемо зробити висновок про те, що неодмінним елементом таких програм є чітке, затребуване потенційними слухачами визначення мети програм мовної підготовки, зокрема підготовка і супровід під час атестації рівня B2, C1 та інших. Цінним є варіативність способів опанування таких програм, у тому числі – реєстрації і оплати. Доцільним і комерційно значимим, на наш погляд, є розроблення зручного, поліваріантного функціонального, із використанням інформаційно-комунікаційних технологій і медійних інструментів для зручного опрацювання навчального контенту. Відкритість, простота і об'єктивність оцінювання, чітко визначені очікувані результати навчання, пропозиція тестів-тренінгів, експрес-тестування для визначення рівня підготовленості і сформованості предметних компетентностей – усе це робить програми мовної підготовки привабливими і конкурентоспроможними [1, 2, 5].

Безумовно, інтеркультурність передбачає можливість занурення у відповідне мовне середовище. У такий спосіб людина легше проходить адаптивний період, має більш об'єктивну мотивацію до вивчення мови.

Характерною ознакою програм мовної підготовки у Німеччині є супровід і популяризація таких провідними викладачами, науковцями німецьких університетів. Порівняльний аналіз з відповідним досвідом України засвідчує, що у цій царині українські викладачі не ставлять за мету популяризувати цінності свого університету через програми додаткової освіти, що, безсумнівно, має стати одним з апріорних цілей у перспективі.

Програми мовної підготовки у Німеччині часто розглядаються в якості ресурсу популяризації цінностей університету – партнера. У такий спосіб університет виступає своєрідним гарантом якості освіти. На теренах України такий досвід має

приватний заклад Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія» [8].

Цікавий досвід у площині інтеркультурного освітнього простору має мовна школа у Heidelberg [2]. Це – студентське містечко, в якому розміщено штудінколедж і університет з високою репутацією Ruprecht-Karls-Universität. Акцент в діяльності цієї мовної школи полягає у виразному розташуванні самої мовної школи, що дає змогу слухачам максимально наблизитися до культурних своєрідностей німців [2]. Так, наприклад, пропонується нагляд за неповнолітніми дітьми слухачів мовних курсів, організація харчування. Подібні програми супроводу пропонують курси мовної підготовки A1-C2 [2, 5].

Висновки. Отже, проведений аналіз засвідчив: інтеркультурність стає виразною ознакою формування мовно-комунікативної компетентності здобувачів різних рівнів освіти. Останні місяці 2022 року у зв'язку з активацією міграційних потоків програми мовної підготовки у Німеччині стали затребуваними серед громадян з України. Конкурентоспроможність таких програм визначається системністю зв'язків з провідними університетами Німеччини. Цінним і корисним досвідом є розроблення власне змісту самих програм мовної підготовки. У статті виокремлено ключові моменти таких програм: чіткі конкурентоспроможні цілі, опора в мотивації на професійну і особистісні потреби потенційних слухачів, відкритість, прозорість систем оцінювання, можливість попередньої самодіагностики. Цінним, на наш погляд, є варіативність навчального контенту і індивідуальний, персоналізований підхід у формуванні часових параметрів опанування програми мовної підготовки. Для інтеркультурації використовується традиційно місце розташування головних корпусів курсів, можливість проживання у приймаючій родині, супровід догляду за неповнолітніми дітьми.

Перспективним напрямом подальшої наукової розвідки вважаємо використання алгоритмів розроблення програм мовної підготовки у Німеччині, адаптації їх до кращих традицій забезпечення якості освіти в університетах України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. F+U Academy of Languages, Берлін, Гейдельберг, 16+ (2022). URL: <https://stageup.com.ua/uk/po-stranam/germaniya/yazykovye-kursy-dlya-vzroslyh-v-germani/fu-academy-of-languages-berlin-geidelberg-16/> (дата звернення: 16.10.2022)
2. Вивчення мови: Німеччина, Австрія, Швейцарія. URL : <https://proeducationua.com/lang-courses> (дата звернення: 16.10.2022)
3. Ворожбіт-Горбатюк В. В.; Борисенко Н. О.; Кежань Се. Інформаційно-комунікаційна компетентність педагога як ресурс партнерства. *Теорія та методика навчання та виховання*, п. 52, р. 52-60, July 2022. doi:<https://doi.org/10.34142/23128046.2022.52.05>.

4. Култаєва М. Д. Контури європейського громадянського суспільства і українська реальність. *Цінності громадянського суспільства і моральний вибір: український досвід*. К. : ЕТНА-1. 2006. С. 143-151.

5. Мовні програми для молоді та дорослих у Німеччині. URL : <https://stageup.com.ua/uk/po-stranam/germaniya/yazykovye-kursy-dlya-vzroslyh-v-germani/> (дата звернення: 16.10.2022)

6. Рубікондо Ксенія Інтеркультурна Компетентність. *Навчальний посібник для тренерів*. <https://rm.coe.int/intercultural-competence-trainers-manual/1680a0b9d2#> (дата звернення: 16.10.2022)

7. Триняк М.В. Інтеркультурна комунікація в освіті: тенденції розгортання у сучасних соціокультурних контекстах: автореф. ...дис на здобуття наук.ступеня д-ра філософ.наук, спец.: 09.00.10 – філософія освіти. Харків, 2011. – 38 с.

8. Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія». URL: <https://nua.kharkov.ua/uk/nua/> (дата звернення: 16.10.2022)

9. Юр М. Інтеркультурна комунікація у системі сучасної мистецької освіти України. Сучасні проблеми художньої освіти в Україні. 2010. Вип. 6. С. 116-121. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Spkho_2010_6_16 (дата звернення: 16.10.2022)